

‘Een goede start van het leven begint in de buik’ visie Expertisecentra Kraamzorg

25 september 2020

Lies Versavel

Coördinator Onderzoek en Ontwikkeling
Expertisecentrum Kraamzorg De Bakermat

Missie Expertisecentra Kraamzorg

Verbindende partner in perinatale zorg

- Wat?
 - Alle gezinnen **informer**en en **sensibiliser**en over zwangerschap, bevalling, verkorte ligduur, kraamtijd, borstvoeding, verzorging en opvoeding
 - Extra aandacht voor **kwetsbare gezinnen**
- Waarom?
 - Zoveel mogelijk gezinnen toegang geven tot de meest **kwaliteitsvolle en perinatale zorg tijdens de eerste 1.000 dagen** van het leven
- Hoe?
 - Relevante zorgpartners met elkaar **verbinden**
 - Continu **vinger aan de pols** houden
 - **Innovatieve projecten**

Breed netwerk

De Expertisecentra Kraamzorg zijn breed ingebed:

- Op alle niveaus, van lokale en regionale basiswerking tot het beleidsniveau (Huizen van het Kind, Lokale Armoedenetwerken, Eerstelijnszones, KCE, ziekenhuisnetwerken,...)
- Dit biedt ons de kans om onze ervaring en expertise op het terrein om te zetten in meer beleidsmatig werk en vice versa

Onze ervaringen

Op basis van onze eigen ervaringen en van een bevraging van de moeder-kindzorg en gezinsondersteuning in Vlaanderen en Brussel

Eerstelijns vroedvrouwen

Expertisecentra Kraamzorg

Gezinsondersteunende diensten

Huizen van het Kind

Kraamhulpdiensten

Perinatale netwerken

Evolutie van het aanbod tijdens corona

Algemeen

- Geen of minder ruimte om mensen samen te brengen, netwerk te verstevigen
- Geen of minder fysieke contacten, minder persoonlijk contact
- Geen of minder ruimte voor informele uitwisseling, vb. 'hoe gaat het' ...?
- Gezinnen meer op zichzelf aangewezen, geïsoleerd
- Creatieve oplossingen gezocht (telefoon, Whatsapp, videobellen, webinars, Facebook Live sessies, You Tube kanaal,...) – zonder extra financiële middelen

Evolutie van het aanbod tijdens corona

Heeft elke zwangere vrouw de essentiële prenatale zorg gekregen?

Prenataal

- Prenatale consultaties van het ziekenhuis naar vroedvrouw eerste lijn
- Partner niet aanwezig op de consultaties
- Prenatale lessen digitaal en veel andere creatieve oplossingen
- Meer en frequente mentale steun en opvolging
- Psycho-sociale begeleiding?

Evolutie van het aanbod tijdens corona

Kreeg elk gezin de essentiële postnatale zorg?

Kort na de geboorte

- In sommige regio's plots kortere ligduur – zonder gecoördineerde structuren
- Enkel de vroedvrouw en de kraamzorg kwamen aan huis – ook bij Covid-positieve moeders
- Fysieke mantelzorg viel weg
- Aanbod Kind en Gezin tijdelijk onderbroken
- Waar mogelijk tele-consultaties, doch veel fysieke consultaties noodzakelijk
- Verschuiving taken kraamverzorgende: meer zorg voor de andere kinderen, huiswerkbegeleiding,...
- Huisartsen en kinderartsen soms moeilijker bereikbaar
- Uitstellen van zorg -> meer problemen later in het postpartum
- Extra belasting en verantwoordelijkheid vroedvrouw

Evolutie van het aanbod tijdens corona

Had elk gezin voldoende toegang tot de zorg?

Gezinsondersteuning

- Stopzetten/onderbreking van de dienstverlening
- Digitale contacten, stoepbezoeken
- Minder inloop, geen informele babbels
- Minder continuïteit van de dienstverlening
- Samenwerken met anderen liep soms stroever
- Creatief omgaan met groepsaanbod
- Aanbod toegespitst op basisbehoeften: voedsel, luiers, speelgoed, laptopproject,...
- Inclusiviteit is veranderd: minder persoonlijk contact, hogere drempels...
- Maar anderzijds ook toegankelijker: digitale dienstverlening is positieve meerwaarde naar de toekomst toe. Vb. voor gezinnen met moeilijke mobiliteit

Persoonlijk Beschermingsmateriaal (PBM)

Heeft elke zorgverstreker de essentiële zorg gekregen?

- Eerste weken:
 - Grote schaarste in eerste lijn (vroedvrouwen)
 - Veel angst, stress en onveilig gevoel door gebrek aan PBM
 - Voorrang aan de ziekenhuizen
 - Woekerprijzen!
 - Eerstelijns werkers voelden zich vergeten
 - Woog zwaarst door bij kleine praktijken die essentiële zorg bleven geven, minder problemen bij grote organisaties
- Ondersteuning en coördinatie door ECK's en beroepsorganisatie van vroedvrouwen
- Hulp van vrijwilligers, apothekers, andere zorgverstrekkers, bedrijven, cliënten... veel solidariteit!
- Specifiek beschermingsmateriaal bij Covid-positieve gezinnen
- Vroedvrouwenzorg -> soms is fysiek afstand houden niet mogelijk
- Pas later PBM ontvangen van overheid:
 - Gebaseerd op verouderde lijsten! => niet bij altijd bij de juiste personen terecht gekomen!

-
- Informatie
 - Scienscano, Media, VBOV, ECK's, Agentschap Opgroeien
 - Eigen organisaties, collega's
 - Samenwerkingsverbanden
 - Draaiboek agentschap opgroeien (vaak erg late communicatie)
 - Gezinnen vallen onder verschillende sectoren (KO, HvK, Onderwijs,...) -> vaak tegenstrijdige informatie
 - Duidelijke regierol ontbreekt! =>Nood aan éénduidige richtlijnen en regie

Kregen we steun?

Steun van de (Vlaamse) overheid?

- Sector gezinsondersteuning:
 - Spelpakketten
 - Laptopproject -> enkel voor middelbaar onderwijs en niet voor LO of VWO
 - Projectoproepen -> meer werk
 - Extra budget BKO
- Eerstelijnsvroedvrouwen:
 - Geen steun van Vlaamse overheid
 - Voelden zich niet gesteund door de overheid
 - Voelden zich vergeten ondanks de essentiële zorg die ze zijn blijven geven
 - PBM Federale overheid pas in latere fase

Hebben we de gezinnen bereikt?

Mattheus-effect!

- De sector heeft zeer veel extra inspanningen gedaan om zoveel mogelijk gezinnen te blijven bereiken
- Meerdere gezinnen verdwenen van de radar, voornamelijk door:
 - Kwetsbaarheid
 - Anderstaligheid
 - Angst voor het virus
 - Het onderbreken van dienstverlening van K&G
 - Digitaal aanbod niet toegankelijk voor elke gezin

De maatschappelijk kwetsbare gezinnen

Toegankelijkheid van de zorg

- Fysieke inlooplekken vielen weg
- Nog moeilijker te bereiken, verdwenen van de radar
- Acuut wegvallen van hulp- en zorgverlening
- Hogere drempels tot dienstverlening (digitaal-taal)
- Extra druk, stress en mentale belasting voor de weinige zorgverstrekkers die nog fysieke huisbezoeken deden (vrvr)

Verkeerde of geen informatie corona

- Volgen de richtlijnen van het thuisland
- OF volgen de richtlijnen niet
- Angst om buiten te komen, veel gezinnen zijn 7 weken niet buiten gekomen
- Taalbarrière

Wegvallen van sociaal netwerk

De maatschappelijk kwetsbare gezinnen

Woonomstandigheden

- Klein behuisd- 'weinig ademruimte'- 'allemaal aan de keukentafel voor huiswerk, online lessen,...'
- Grootstedelijke context: weinig groen, weinig mogelijkheid om buiten te komen

Financieel

- Wegvallen van inkomsten
- Problemen met aankopen, voedsel, betalen van huur,...

Digitale kloof

- Isolatie met de kinderen, moeilijker voor de pre-teaching, weinig of geen contact met de school
- Geboorteaangifte, school, digitale consulten, belastingaangifte,...

=> Kwetsbaarheid werd nog groter en schrijnender

Mentaal welzijn van de gezinnen

Zwangerschap en beginnend ouderschap zijn levensfases met extra emoties en met verhoogde kwetsbaarheid voor psychische problemen.

Onze ervaringen bij de gezinnen tijdens Covid-pandemie:

- Angst, onzekerheid, eenzaamheid, frustratie
- Onzekerheid over de integriteit van de baby
- Alleenstaande ouders!
- Spanningen in gezinnen liepen hoger op
- Extra vermoeidheid door wegvallen mantelzorg
- Mentale uitputting
- Bestaande of onderliggende psychische problemen werden nog meer versterkt

=> **Meer klachten van depressieve gevoelens en angst**

Mentaal welzijn van de gezinnen

Wetenschappelijk onderzoek tijdens Covid-19-lockdown bij zwangere en borstvoedende vrouwen in België

- Verhoogde prevalentie van depressie en angst:
 - bijna de helft van de vrouwen verhoogde depressie- en of angst symptomen
 - >40 % verhoogde angstscore
 - = beduidend veel hoger dan in normale tijden (rond de 10 à 20%)
- Bevestigt onze ervaringen

=> **Covid-19 en isolatie-maatregelen resulteren in extra mentale belasting**

Ceulemans, M., Hompes, T., & Foulon, V. (2020). Mental health status of pregnant and breastfeeding women during the COVID-19 pandemic: A call for action. Int J Gynecol Obstet, 1-2.

Mentaal welzijn van de zorgverstrekkers

- Stress en angst
 - Voor besmetting van jezelf, je eigen gezin, je cliënten (tekort aan PBM)
 - Verhoogde werkdruk als je nog de enige zorgverstrekker bent in het gezin
 - Verhoogde draaglast
 - Zullen er zieken vallen in het team, zullen er mensen in quarantaine moeten?
 - Zullen we genoeg personeel hebben?
 - Vermoeidheid weegt nu nog steeds door
 - Het gevoel niet de optimale zorg te kunnen geven
 - De drukte in het eigen gezin
- Veel veranderingen op korte tijd
- Het gevoel 'vergeten' te zijn door de overheid
- Eenzaamheid, minder contact met collega's
- Maar ook: veel solidariteit

=> Mentaal zeer zware periode voor de zorgverstrekkers die zijn blijven werken, weegt nog steeds door

Too little, too late

Onze beleidsaanbevelingen

Aanbevelingen 'Communicatie en adviezen'

- Betrek de sector bij het formuleren van de adviezen
- Formuleer haalbare regels en adviezen, met aandacht voor wat WEL kan
- Werk aan 1 kanaal met duidelijke informatie/richtlijnen op maat van elke soort werking
- Zorg voor eenduidige communicatie! Ook afstemming Vlaams/Federaal
- Schenk aandacht aan communicatie naar kwetsbare doelgroepen

Aanbevelingen 'Organisatie van de zorg'

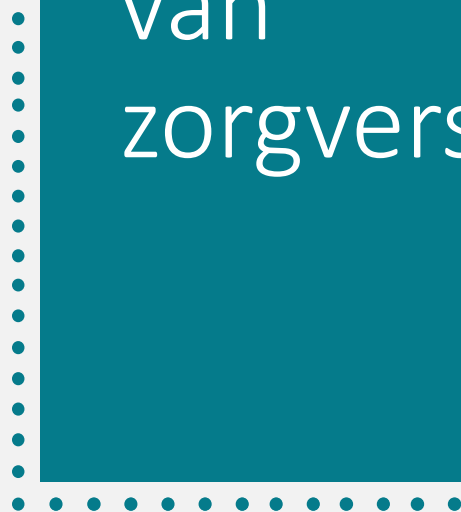

- Investeer dringend in digitale gegevensdeling
- Investeer in financiële ondersteuning voor de organisatie van vroedvrouwenpraktijken
- Put de Vlaamse bevoegdheid rond preventie ten volle uit en stuur eerstelijns zorgverstrekkers niet van het kastje naar de muur
- Investeer in brede geïntegreerde zorgtrajecten en de coördinatie ervan, met koppeling van gezondheid én welzijn
- Definieer de 'essentiële zorg' en investeer in garantie van deze zorg (gezondheid én welzijn) voor alle gezinnen
- Investeer in de ontwikkeling van digitale dienstverlening en in het mogelijk maken van telewerken

Aanbevelingen 'Ondersteuning van gezinnen'

- Waarborg de laagdrempelige dienstverlening
- Investeer in detectie kwetsbaarheid bij het begin van de zwangerschap
- Investeer in extra aandacht voor kwetsbaarheid: kinder- en kansarmoede, huiselijk geweld, kindermisbruik, onderwijskansen, vrijetijdskansen, taalbarrière,...
- Investeer in de digitale ondersteuning van gezinnen
- Garandeer opvang voor kinderen uit kwetsbare doelgroepen: maaltijden, structuur,...
- Investeer extra in laagdrempelige preventieve initiatieven
- Coronaouderschapsverlof voor alle gezinnen (ook voor wie 4/5 of ½ werkt)
- Zet welzijn van kinderen en jonge gezinnen op de prioriteitenlijst (ipv continu kaasschaafbesparingen)

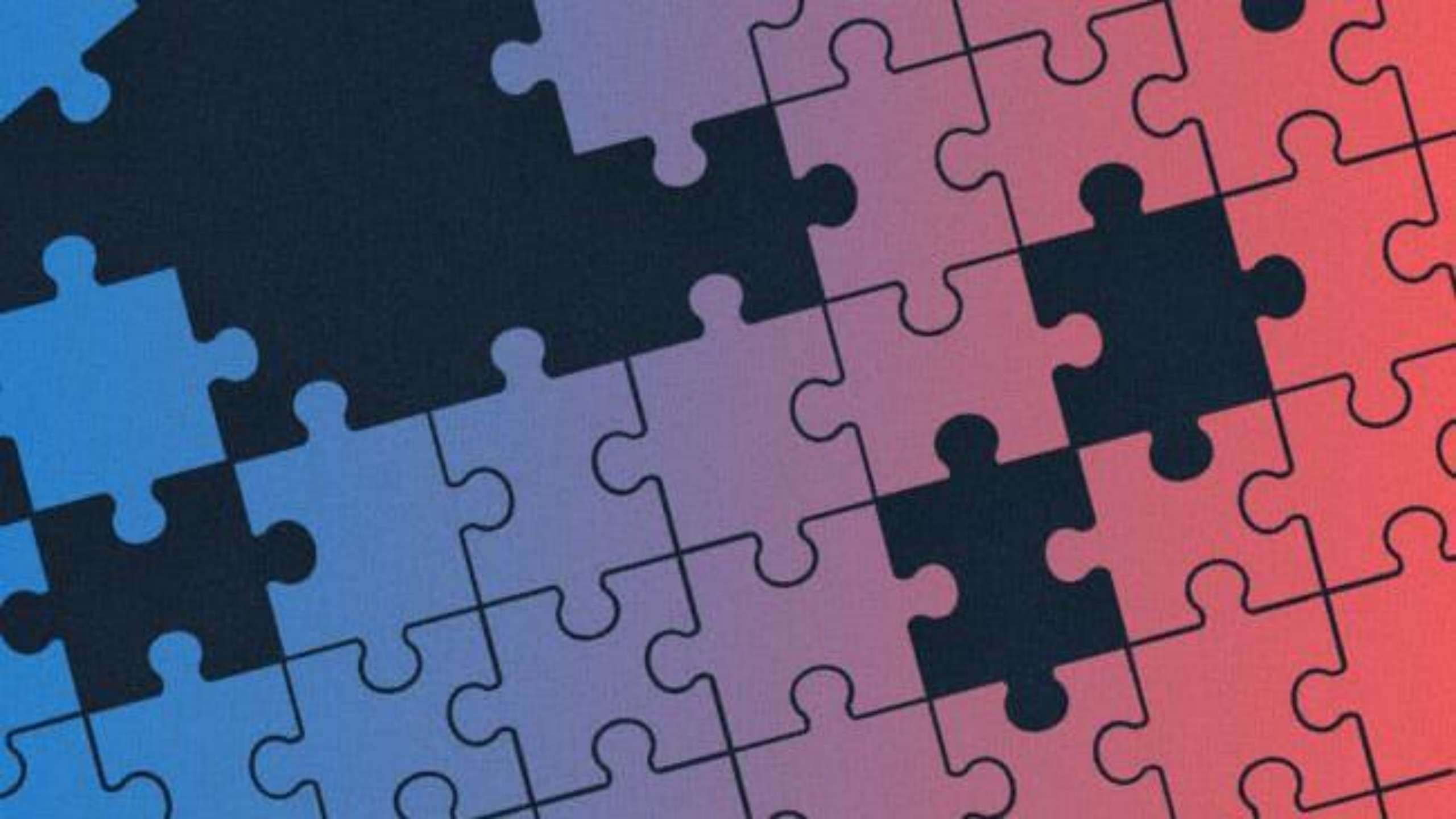
- Investeer in detectie perinatale mentale problemen, tijdens de zwangerschap en in het postpartum
- Investeer in voldoende psychische begeleiding bij perinatale psychische problemen op de verschillende zorgniveaus

Aanbevelingen
'Perinataal
mentaal welzijn'

Aanbevelingen 'Ondersteuning van zorgverstrekkers'

- Zorg voor voldoende en correct verloond personeel in de eerstelijns-moeder-kindzorg
- Beschermingsmateriaal:
 - Investeer in voldoende PBM voor zorgverstrekkers in de eerste lijn
 - Zorg voor actuele lijsten van zorgverstrekkers zodat PBM bij de juiste personen terecht komt
- Ondersteun het mentaal welzijn op de werkvloer
- Stop met te verwachten dat er veel extra zorg 'vrijwillig' gebeurt
- Investeer in digitalisering van de zorgverstrekkers
- Maak werk van aangepaste regelgeving voor kraamzorg
- Honoreer de preventieve rol van vroedvrouwen
- Zet in op praktijkondersteuning van vroedvrouwenpraktijken

Expertisecentra Kraamzorg

- Antwerpen: <http://www.kraamvogel.be/>
- Brussel: <http://www.expertisecentrum-vollemaan.be/>
- Limburg: <http://www.zwangerenbevallen.be/>
- Oost-Vlaanderen: <http://www.kraamkaravaan.be/>
- Vlaams-Brabant: <http://www.debakermat.be/>
- West-Vlaanderen: <http://www.dewieg.be/>